

II

POSLIJERATNI
DOKUMENTI

Na svoj prvi poslijeratni put 1. krajiška brigada, iz oslobođenog Celja, krenula je 19. maja 1945. godine. Prva etapa putovanja bila je do Podsuseda, kraj Zagreba, gdje je, nakon jednodnevnog odmora, obilježena 3. godišnjica njenog formiranja. Na slici, delegati iz jedinica divizije, njenog štaba i starješine brigade pozdravljaju svečani defile. Podsused, 21. maja 1945. godine.

Ovaj dio poglavlja u najkraćim crtama - simboličnim - kao nastavak ratne tradicije 1. krajiške udarne proletherske brigade, prikazuje: poslijeratni put; boravak i aktivnosti u pojedinim garnizonima; prerastanje u mirnodopsku vojnu jedinicu koja nastavlja i razvija njene tradicije; susrete ratnika, prvenstveno u mjestu u kojem je ponikao prvi stroj, gdje zajedno s omladinom i narodom Potkozarja, domicilne opštine Prijedor i čitave Bosanske krajine, nastavlja revolucionarne tradicije i prenosi ih na mlade generacije...

Panoramski snimak jednog dijela postrojene brigade u Podsusedu, 21. maja 1945. godine.

Sa svečano ukrašene pozornice zamjenik političkog komesara brigade Đuro Vukobrat pročitao je pozdravni telegram Josipu Brozu Titu, a omladinski rukovodilac prištabnih jedinica Dragan Novaković pozdravio je sve prisutne ispred omladine brigade. Podsused, 21. maja 1945. godine.

Za vrijeme petodnevnog boravka u Suhaći kod Livna bilo je slobodnog vremena i za sportsku aktivnost. Snimak prikazuje detalj za vrijeme odigravanja jedne utakmice u odbojci, 2. juna 1945. godine.

Rijetka prilika ukazala se borcima da poslije proputovanja kroz Mostar, zadržavajući se u selu Vrapčićima, zagaze u plicake bistre i brze Neretve, 12. juna 1945. godine.

Boravak u poznatoj ljekovitoj banji Ilidži kod Sarajeva borci su iskoristili za odmor, šetnju i druge razonode. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Slobodan Buđevac, Bogdan Vukša, Đuro Vukobrat, Ilija Bokan, Miloš Zec, Dušan Jević, Miloš Bošković, a ispred sjedi Dušan Medarević. Ilidža, 20. juna 1945. godine.

Grupa starješina brigade u razgovoru sa svojim političkim komesarom Petrom Simurdićem (prvi slijeva). Ilidža, 20. juna 1945. godine.

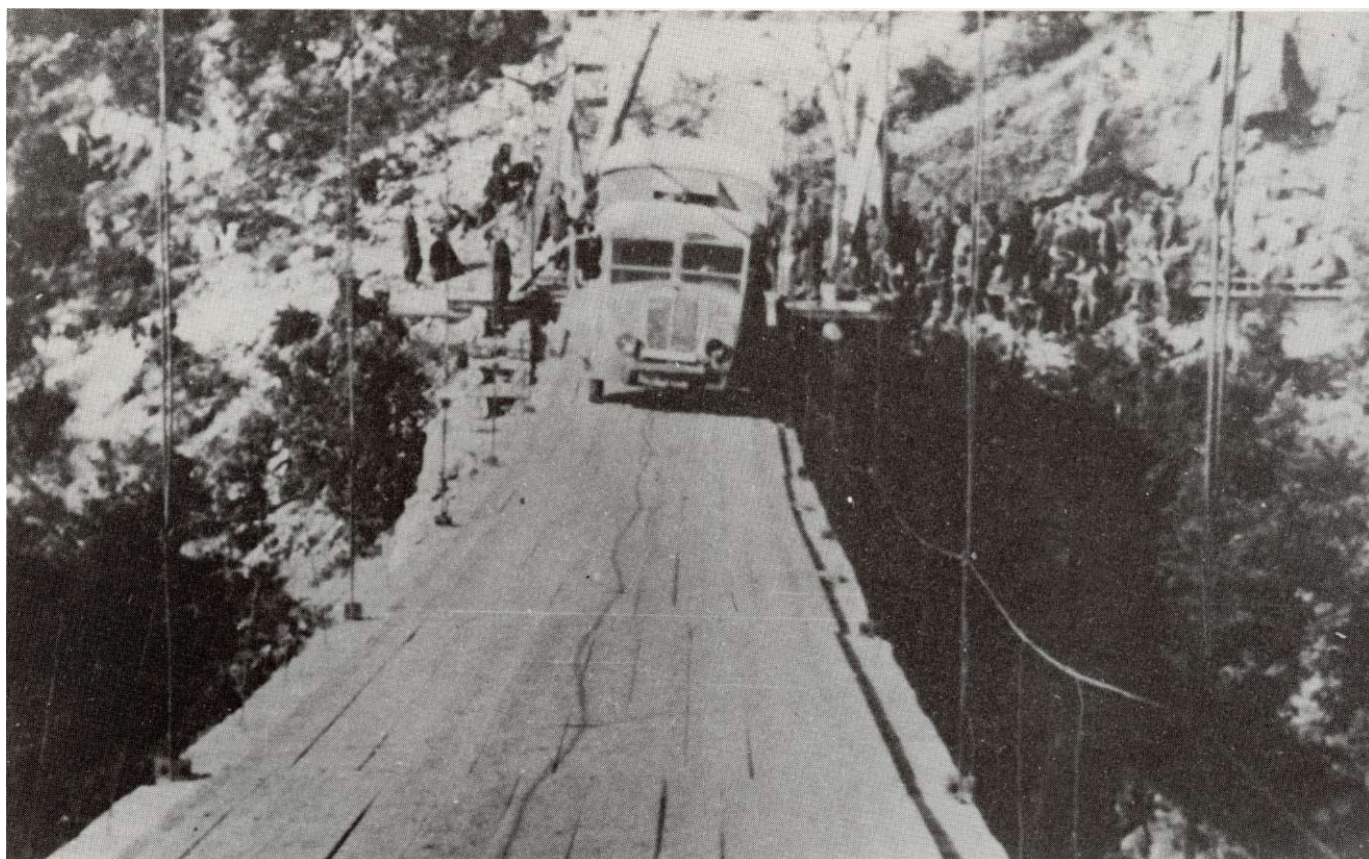
Šetnja, razgledanje prirodnih ljepota i lijepo uređenog parka je prijala, pa je valjalo taj trenutak i ovjekovječiti. Na slici, s lijeva nadesno: stoje - Dušan Radić, Jelena Babić-Beba, neidentifikovana drugarica, Elza Vidović, Desanka Popović, Vitomir Kovačević Vito, prof. Kešeljević..., Savić... naprijed kleči Branko Tadić. Ilidža, 20. juna 1945. godine.

Motorizovana kolona okićena je zelenim lišćem i svježim cvijećem, jer je valjalo prodefilovati glavnom ulicom Sarajeva kroz gust špalir razdraganih građana. Snimak prikazuje izgled čela kolone, na kojem su identifikovani, s lijeva nadesno: Uroš Vujičić (stoji pored zastave), Dmtar Tica, Pero Kondić i Dobroslav Šobot. Pored drugog kamiona zamišljen stoji Dušan Radić, omladinski rukovodilac brigade, prvoborac sa Kozare, u borbenim redovima je od prvog stroja brigade u Lamovitoj, gdje je i rođen. Ko zna, možda su ga okupirale ljepote banje Ilidže, pa razmišlja kako bi dobro bilo da se u njoj duže ostalo i ratnici cjelivali svoje rane...?! Ilidža, 21. juna 1945. godine.

Na putu od Dobruna kod Višegrada prema Mokroj Gori trebalo je savladati jedan viseći most male nosivosti. Radi toga su borci za trenutak napustili kamione i krenuli pješice. Okolina Dobruna, 22. juna 1945. godine.

Nakon 42 dana provedena na putovanju (računajući i kraća zadržavanja) od Celja do svog prvog garnizona Smedereva, brigada je otpočela svoj mirnodopski život i rad. Snimak, na kojem je 1. vod 2. čete 1. bataljona, s političkim komesarom i četnim starješinom Slavkom Pecikozom i Dušanom Draškovićem (prvi i treći sjede), podsjeća na službovanje u tom garnizonu jula 1945. godine.

U zapovijesti Štaba 5. divizije 0. br. 112 od 27. juna 1945. godine (VII K-784, 40/2) napisano je i ovo:

»1. - I KRAJIŠKA BRIGADA krenuće sa sadašnje prostorije pravcem: Čačak-Knić-Kragu jevac-Ba točina- Vel ika Plana-Lozovik-Smederevo. U Smederevu i Smederevskoj Palanci izvršiti razmještaj svojih jedinica u raspoložive kasarne i barake. Stab brigade smjestiće se u Smederevu...«

Boravak u Smederevu je trajao samo nekoliko dana i brigada dobija novu lokaciju u Kruševcu. Snimak prikazuje ukrcavanja boraca mitraljeske čete 1. bataljona u voz pred polazak u novi garnizon. Smederevo, jula 1945. godine.

Grupa boraca u pauzi za vrijeme redovnog vojnog zanimanja. Na slici su identifikovana: dva imenjaka i skoro prezimenjaka (razlikuje ih samo jedno slovo) i sa istim dužnostima - Nikola Vejnović i Nikola Vojnović, zamjenici političkih komesara četa u 2. bataljonu. Kruševac, jula 1945. godine.

Ratni fudbalski tim brigade, koji je postigao zapažene rezultate u raznim takmičenjima. Na turniru koji je organizovao Štab 5. divizije u Kragujevcu, oktobra 1945. godine, povodom proslave godišnjice formiranja artiljerijske brigade, osvojio je prvo mjesto i pehar. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Đurica Matić, Aleksandar Radulović, Vlasta Prokić (golman predratnog tima BASK), Ljubiša Stefanović, Zvonko Užarević, Ibrahimović... Šuco, Slavko Šalipur, neidentifikovan, Ostojić..., Arsenije Lisinac, Slobodan Špegar Špego, kleči - Strahinja..., leže - Radovan Kozomara i Savo Davidov (nedostaje jedanaesti igrač Dimitrije Simić Čiga). Kruševac, jula 1945. godine.

Grupa boraca iz čete automatičara. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Radmilo Đorđević, Jeremije Srejić, Dragoslav Marinković, kleči Dušan Knežević. Kruševac, 28. jula 1945. godine.

Hrabre i požrtvovane drugarice-ratnici nastavile su svoj vojnički poziv školovanjem i usavršavanjem u sanitetskim školama i ustanovama, dok su neke otišle u zavičajna mjesta... Na slici, slijeva nadesno: stoje - Milena Nikolić, Danica Šćepanović, neidentifikovana, Božanka Radulović, Marija Đaković, neidentifikovana, Desa Marković, neidentifikovana, kleče - Boja Marjanović, neidentifikovan borac, Dušica Paunović i neidentifikovana drugarica. Kruševac, avgusta 1945. godine.

Jedna četa 1. krajiške brigade kreće na izvođenje zanimanja. Na njenom čelu, sa zastavom, maršuje Ljubomir Krsmanović, politički komesar čete. Raška, novembra 1945. godine.

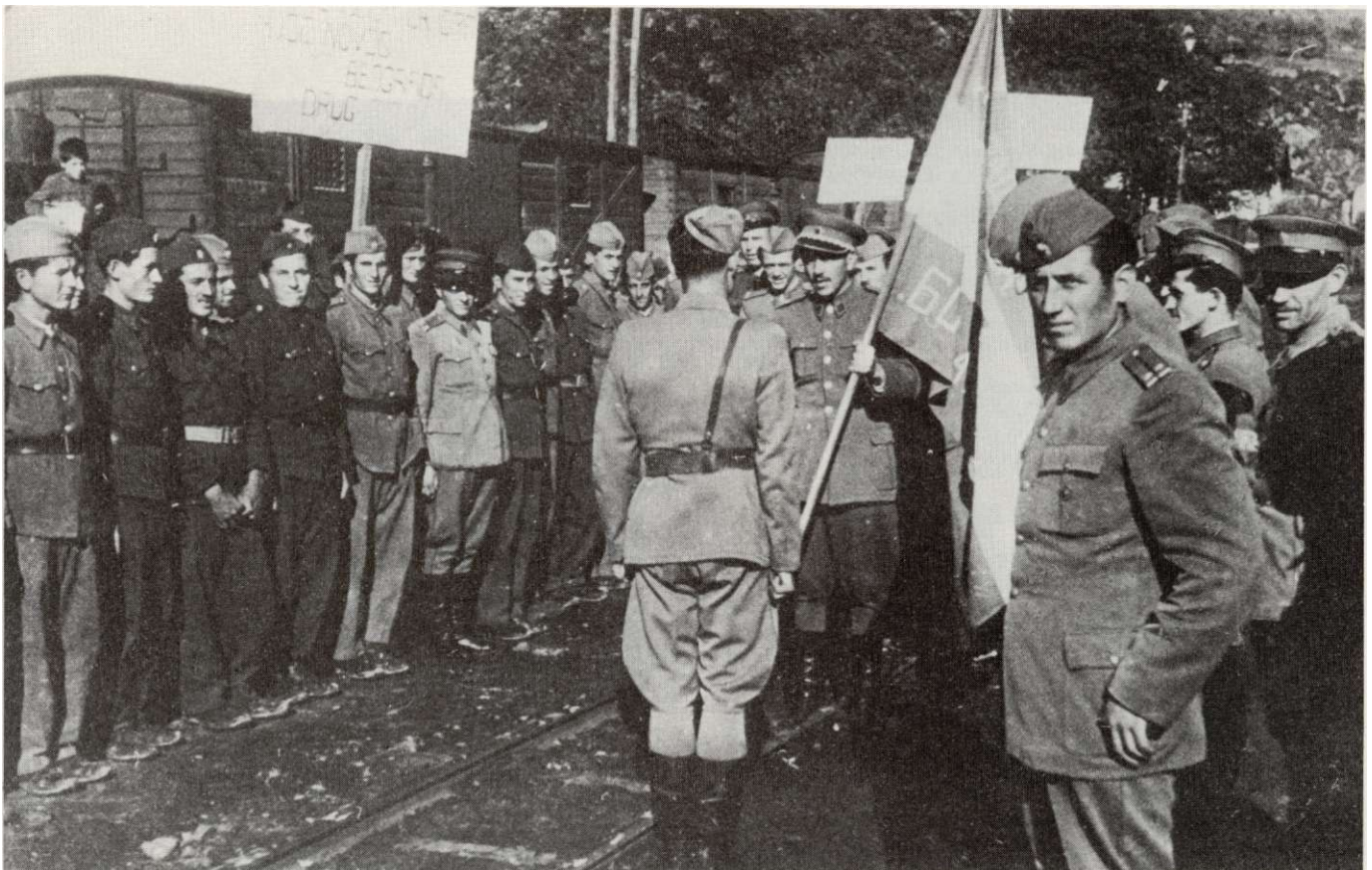
Poslije promjene nekoliko garnizona u Srbiji (Smederevo, Kruševac, Novi Pazar, Raška, ponovo Kruševac), brigada je, početkom 1946. godine, premještena u Sisak, a Štab 5. divizije u Bjelovar. Snimak prikazuje borce u krugu karsne postrojene povodom obilježavanja 4. godišnjice formiranja brigade. Prisutne je pozdravio Nikola Karanović, komandant divizije, narodni heroj. Sisak, 21. maja 1946. godine.

Borci poslije izvođenja jedne vježbe: identifikovani su Vojo Bošnjak (sjedi) i Kosa Kerkez. Okolina Siska, 1947. godine.

Ispračaj rezervnih starješina, koji su, po završetku školovanja u nastavnom bataljonu brigade, izrazili želju da dobrovoljno učestvuju u radnoj akciji na izgradnji Novog Beograda. Snimak prikazuje trenutak kada Dušan Rodić, politički komesar brigade, predaje zastavu Branku Ljoljiću, omladinskom rukovodiocu bataljona, koji je određen za komandanta te radne brigade. Travnik, 1948. godine.

Željeznička stanica Travnik - doček proleTERSke zastave 1. krajiške (16. proleTERSke) brigade, koju joj je, 1. maja 1952. godine, dodelio Vrhovni komandant povodom jubilarne - 10. godišnjice njenog postojanja. Komandant i politički komesar brigade tada su bili Drago Jerman i Stevo Pravdić. Snimak prikazuje svečani defile zastavnog voda s proleTERSkom zastavom ulicama Travnika.

Tradicije 1. krajiške proleTERSke brigade čuva i njeguje mirnodopska vojna jedinica u Banjaluci. Vojnici te jedinice za vrijeme izvođenja vježbe.

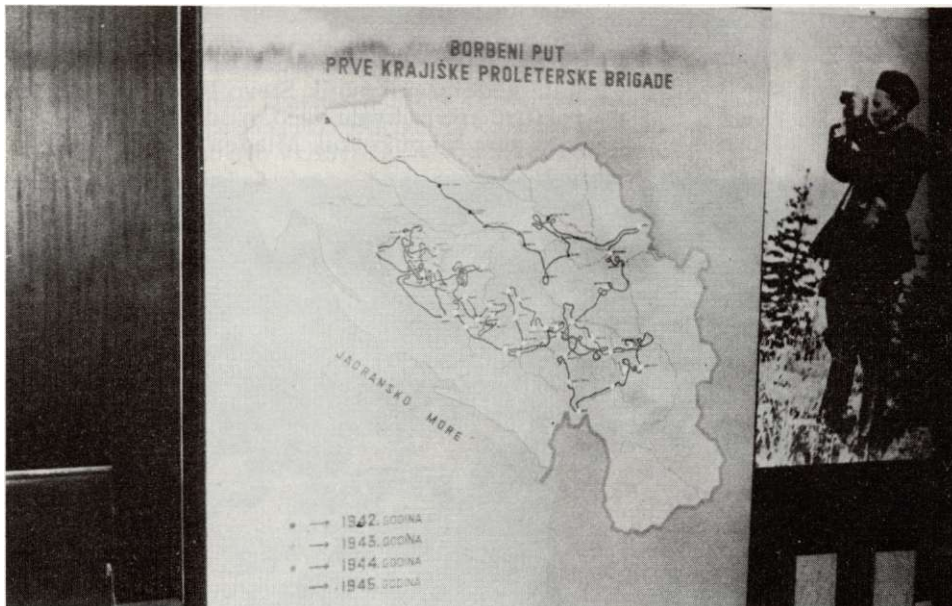
Vojnici jedinice koja nastavlja tradicije 1. krajiške proleterske brigade, u krugu Kasarne »Kozara« u Banjaluci polažu zakletvu. Na slici, ispred svečane tribine zastavni vod s proleterskom zastavom brigade. Na njoj su četiri visoka odlikovanja, među kojima je i Orden narodnog heroja.

Svečanost povodom obilježavanja godišnjice formiranja 1. krajiške proleterske brigade u jedinici koja nastavlja njene tradicije. Tom činu, u Kasarni »Kozara« u Banjaluci, prisustvovali su i borci-ratnici, među kojima i jedan od ratnih komandanata general-pukovnik Stevo Rauš, narodni heroj (uručuje pohvale) i jedan od političkih komesara general-pukovnik Mladen Marin Mlado.

Enterijer pukovske spomen-sobe 1. krajiške proleterske brigade u jedinici koja nastavlja njene tradicije. Stalna njena postavka urađena je uz saradnju s borcima. Na slici, detalji sa izložbe. Banjaluka, 17. maja 1975. godine.

Povodom jubileja - 25. godišnjice formiranja 1. krajiške proleterske brigade, u Lamovitoj je održana veličanstvena proslava, uz prisustvo omladine, naroda iz Potkozarja i čitave Bosanske krajine, jedinice teritorijalnog odreda »Dr Mladen Stojanović«, jedinice koja nastavlja tradicije i boraca brigade. Na svečanoj tribini, osim Duré Pucara Starog, našli su se i drugi istaknuti revolucionari, gosti, delegacije i pojedinci, a uz tribinu je i dio stroja boraca brigade, u kojem su, s lijeva: Vlado Romić, Veljo Stojnić, narodni heroj, Ilija Materić, narodni heroj, Mladen Marin, Mile Pantoš, Pero Đurić, Mikan Marjanović, narodni heroj, Živko Rodić, Petar Simurdić, Boško Baškot, u drugom redu - Boris Abramović, Joco Stefanović, Miodrag Milan Suco i drugi. Snimkom je ovjekovječen trenutak kada su svi prisutni u stavu »mirno« i pozdravljaju proletersku zastavu brigade koju nosi zastavni vod u defileu ka tribini. Lamovita, 21. maja 1976. godine.

U Lamovitoj pod Kozarom, mjestu gdje je ponišao prvi stroj brigade, narod ovog kraja i ratni drugovi 1. krajiške proleterske brigade podigli su spomen-česmu, koja je puštena u rad 21. maja 1973. godine, što i snimak prikazuje.

Članovi kulturno-umjetničkog društva »Dr Mladen Stojanović« iz Prijedora za vrijeme izvođenja programa, koji se tog dana odvijao do kasno u noć. Lamovita, 21. maja 1976. godine.

Susreti boraca 1. krajiške brigade u mjestu njenog formiranja postali su tradicija. Te manifestacije, posebno kada su jubilarne, odvijaju se pod pokroviteljstvom Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, jer u pitanju je prva brigada te republike. Okupljaju se borci iz svih krajeva naše zemlje, evociraju uspomene, organizuju logorske vatre, predavanja, razgovore, druže se s narodom i omladinom, prenose ratne tradicije na mlade generacije... Po već ustaljenom redu, organizuje se zajednički narodni ručak, u kojem se mjesne zajednice prosto nadmeću koja će bolje dočekati svoje goste. Naredni snimci prikazuju detalje iz tih zajedničkih susreta, u lijepim predjelima za sve borce nezaboravne Lamovite...

Sa svečane tribine pozdravne govore održali su general-pukovnik Vojo Todorović, jedan od ratnih komandanata brigade, narodni heroj i španski borac i Velimir Stojnić Veljo, prvi politički komesar brigade, član Savjeta Federacije, narodni heroj, što prikazuju ova dva snimka. Lamovita, 21. maja 1976. godine.

Izaslanik predsjednika Tita, predsjednik Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine Rato Dugonjić drži pozdravni govor povodom obilježavanja 33. godišnjice formiranja brigade. Taj dan, nedjelja 18. maja 1975. godine, ostaće neizbrisiv u sjećanjima boraca, vojnika i starješina JNA jedinice koja nastavlja tradicije i oko 30.000 prisutnih građana i omalidine s područja Kozare i čitave Bosanske krajine. Ukazom predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita, 1. krajiška udarna proleterska brigada odlikovana je Ordenom narodnog heroja.

General-pukovnik Vojo Todorović, jedan od ratnih komandanata brigade (na formiranju zamjenik komandanta), narodni heroj i španski borac, stavlja Orden narodnog heroja na proletersku zastavu. Lamovita, 18. maja 1975. godine.

„ . . . Na ovaj svečani dan moramo u prvom redu da se sjetimo poginulih boraca i da im odamo dužnu poštu i izrazimo veliku zahvalnost. Oni su dali najviše što su mogli za slobodu svoje zemlje - svoj život, ali oni žive i dalje, jer živi njihovo djelo za koje su poginuli, sloboda za koju su se borili, jer živi njihova jedinica koja stoji na braniku te slobode. Neka je vječna slava i hvala palim borcima Prve krajiške brigade. Ovaj Orden narodnog heroja, koji se danas brigadi predaje, sigurno je da ne izaziva ponos samo nas ovdje koji smo prisutni, nego i u mnogim domovima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Sloveniji, svuda gdje se brigada kretala i borila i odakle su bili mnogi borci koji su se borili u redovima te proslavljene jedinice...“- rekao je, između ostalog, Rato Dugonjić u svom pozdravnom govoru.

Zastavni vod, s poručnikom Vulinom na čelu, koji drži proletersku zastavu s Ordenom narodnog heroja. Na slici, pored Vulina je njegov otac, učesnik NOR-a, a iza njih prepoznaju se Jovo Novaković, Draško Popović, Petar Mrda i drugi. Lamovita, 18. maja 1975. godine.

ПОЛИТИКА, субота, 17. мај 1975

Телеграм Косте Нађа борцима Прве крајишке пролетерске бригаде

Председник Савезног одбора СУВНОР генерал армије Коста Нађ упутио је борцима Прве крајишке пролетерске бригаде телеграм у којем се, поред осталог истиче:

„Овим путем вам од срца честитам дан формирања Бригаде и Орден народног хероја којим вас је, моје драге ратне другове и саборце, одликовао врховни командант друг Тито. То високо признање за служили су храбри и пожртвовани крајишки пролетери који су оданошћу нашој револуцији, својим јунаштвом и неизмерним жртвовањем исписали дивне странице историје наше народнослободилачке борбе за слободу наших народа и народности. Орден народног хероја је истовремено признање и нашим друговима који су широм земље у тешким борбама са непријатељем и јуришима уградили своје животе у темеље наше слободе.“ (Танјуг)

Povodom obilježavanja 34. godišnjice formiranja brigade i otvaranja spomen-škole PRVA KRAJIŠKA BRIGADA, na velikom narodnom zboru govorio je Nikola Stojanović, sekretar Izvršnog komiteta Centralnog komiteta SK BiH. Na slici, s Nikolom Stojanovićem su jedan od ratnih komandanata brigade, general-pukovnik Stevo Rauš, narodni heroj (desno) i jedan od političkih komesara, general-pukovnik Mladen Marin, za vrijeme smotre. Lamovita, 23. maja 1976. godine.

Pri otvaranju nove spomen-škole borci su učenicima i nastavnicima, kao poklon, uručili kino-projektor i biblioteku sa oko 1.200 knjiga. Tom prilikom omladinke i omladinci Potkozarja, slijedeći tradiciju od davnina, darovali su i okitili borce peškirima izrađenim i izvezenim u domaćoj radinosti. Ova dva snimka prikazuju omladinu s peškirima u rukama neposredno pred uručivanje i borce okićene tim peškirima. Lamovita, 23. maja 1976. godine.

Borci i vojnici, gosti, omladina i narod prije početka zbora. Lamovita, 18. maja 1975. godine.

Član Savjeta Federacije Ljubo Babić, u pratnji majora Dušana Rađmanovića, komandanta jedinice koja nastavlja tradicije brigade, vrši smotru vojne jedinice i boraca povodom obilježavanja 37. godišnjice postanka brigade. Lamovita, 20. maja 1979. godine.

Međusobni susreti starih ratnika uvijek su ispunjeni toplim, drugarskim razgovorima i srdačnošću. Na slici, za vrijeme pozdravnog govora, s lijeva: Božo Dimitrijević, Milorad Gončin (kao dvanaestogodišnjak stupio u borbeni stroj brigade), Drago Đukić, narodni heroj, Savo Kesar, general-pukovnik Mladen Marin, Ilija Materić, narodni heroj, general-pukovnik Milan Ačić, komandant sarajevske armijske oblasti i Milutin Morača, narodni heroj. Lamovita, 20. maja 1979. godine.

Bogate trpeze, ljubaznost i gostoprimstvo karakterišu susrete naroda i omladine Potkozarja s borcima prilikom održavanja manifestacija u Lamovitoj. Na slici, zdesna nalijevo: sjede - Lazo Nježić, Blagoje Gajić, predsjednik Opštinskog odbora SUBNOR-a, Milutin Morača, narodni heroj, Vuka Tubin, Vojo Todorović, narodni heroj i španski borac, a s lijeve strane sjede - Stevo Rauš, narodni heroj, Boja Marjanović, Marko Srdić i drugi. Lamovita, maja 1981. godine.

Muzej 1. krajiške brigade u Lamovitoj. Svečano otvaranje izložbe, čiji je autor Vesna Kalezić, kustos, obavljeno je u prostorijama Muzeja narodne revolucije Bosne i Hercegovine, 21. maja 1982. godine u Sarajevu, a stalna postavka otvorena iste godine, 3. jula u Lamovitoj.

Povo^m obilje^vanjajubilarne - 40. godišnjice formiranja- borci 1. krajiške brigade posjetili su Memorijalni centar »JOSIP BROZ TITO«. Tom prilikom na grob vrhovnog komandanta, maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita delegacija je položila cvijeće, odala poštu i upisala se u knjigu posjetilaca.

U razgovoru nakon posjete Kući cvijeća i odavanja pošte voljenom maršalu, drugu Titu. Slijeva: Milutin Morača, narodni heroj, Velimir Stojnić Veljo, narodni heroj, Rahmija Kadenić, Vojo Todorović, narodni heroj i španski borac, Stevo Rauš, narodni heroj, potpukovnik Dušan Radmanović, Mladen Marin i Mičo Đukić. Beograd, maja 1982. godine.

Grupa starih ratnika, koji su se prije početka zvaničnog dijela proslave okupili u prostorijama škole radi dogovora o zajedničkim aktivnostima na planu njegovanja revolucionarnih tradicija brigade. Bili su tu borci - aktivisti iz sekcija i odbora brigade širom zemlje: Beograda, Banjaluke, Bosanskog Novog, Bosanske Krupe, Zagreba, Sarajeva, Vršca, Plandišta, Zrenjanina, Smedereva, Arandjelovca, Jajca, Kruševca i drugih mjesta... Na slici, nakon održanog sastanka i zajedničkog dogovora, slijeva nadesno: stoje - Petar Štrbac Perić (drugi), Slavko Milešević, Savo Marin, Cedo Šišarica, Pero Đurić, Živko Babić, Dragan Bokan, Stevo Rauš, narodni heroj, Milinko Rakić, Svetislav Savić, Milivoj Miljković, Jovo Jakovljević, čuče - Rade Munjiza, Dragan Novaković, Đuro Vukobrat, Draško Popović, Vaso Kojić, Dušan Kecman, Savo Popržen i Živa Čejčić. Lamovita, maja 1984. godine.

Tito je boravio u ovoj kući u Vršcu od 16. do 25. oktobra 1944. godine.

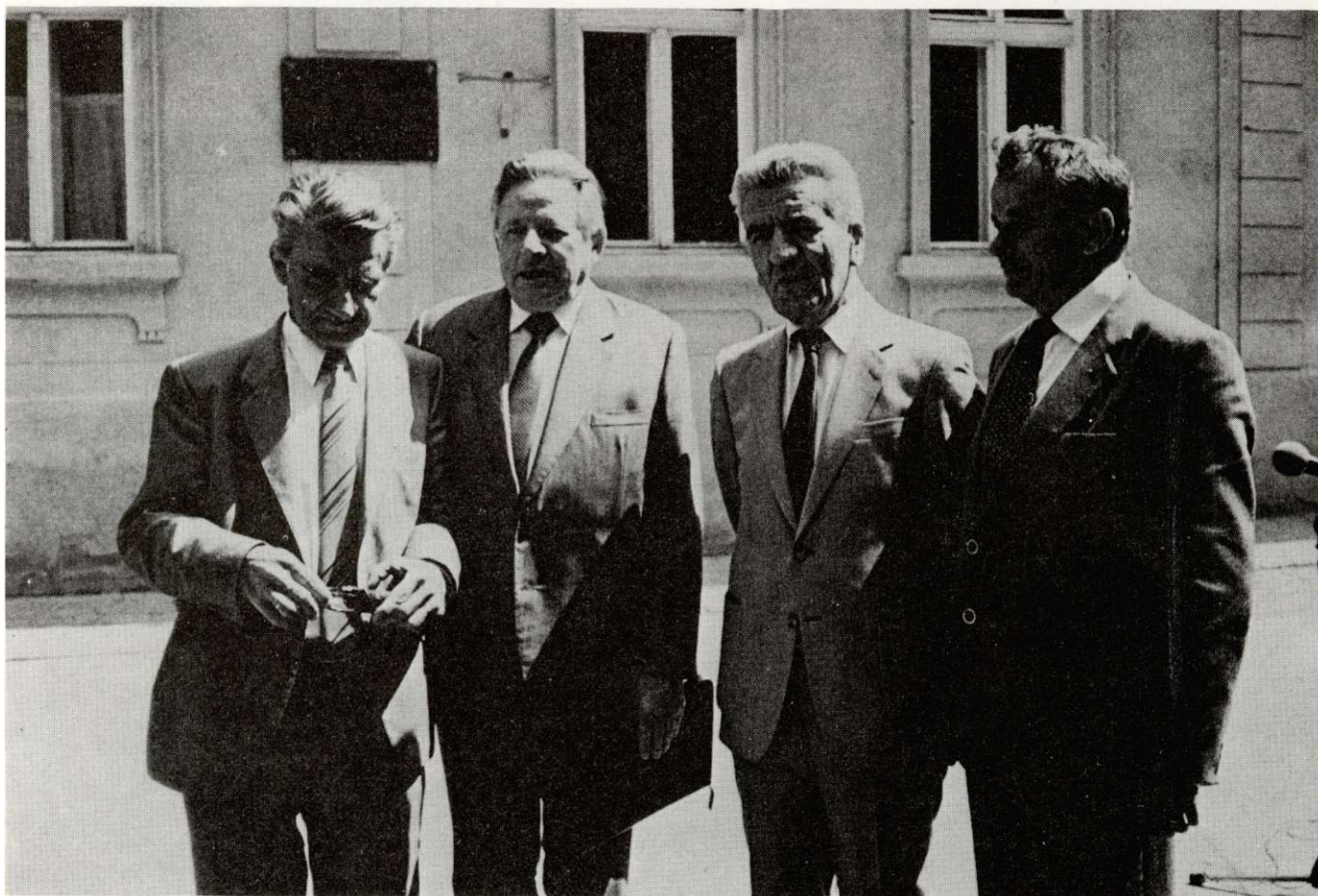

JgB
H

Spomen-ploča na zgradi u Vršcu.

Četvorica prvoboraca iz Bosanske krajine i saboraca od formiranja 1. krajiške brigade, snimljeni u Vršcu, 23. maja 1984. godine pred zgradom u kojoj je boravio drug Tito. Oni su prije 40 godina 24. oktobra 1944. godine - ovuda, ispred Tita i Šubašića, prodefilovali u stroju svoje brigade. Na slici slijeva: Slobodan Špegar Špego, Stevo Rauš, narodni heroj, Petar Simurdić i Milenko Đudić.

ODLIKOVANJA I ZASTAVA

PRVE KRAJIŠKE
UDARNE
PROLETERSKE
BRIGADE

Orden narodnog heroja

*Orden narodnog oslobođenja
sa zlatnim vijencem*

Orden partizanske zvijezde

*Orden bratstva i jedinstva
sa zlatnim vijencem*

**POSILIJERATNI PUT
PRVE KRAJIŠKE
NARODNOOSLOBODILAČKE
UDARNE PROLETERSKE BRIGADE**

Autor karte : Slobodan Špegar

Izrada : Zavod za kartografiju „GEOKARTA“
Beograd, 1986. god.